

Zbigniew Łabno

Odpowiedzialność zakładu pracy, banku oraz dłużnika innych wierzytelności i praw w postępowaniu egzekucyjnym

Palestra 12/2(122), 31-45

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

jest do przyznania wynagrodzenia wszystkim kuratorom procesowym bez względu na to, przez jaki sąd zostali oni ustanowieni. Natomiast kuratorom prawa materialnego wynagrodzenie przyznaje zawsze ten sąd, który go na to stanowisko powołał. Po ostatniej kodyfikacji prawa cywilnego i procesowego w Polsce opisany wyżej stan prawny, wprowadzony rozporządzeniem Min. Spraw. z dn. 31.I.1961 r., nie uległ w omawianym zakresie zmianie.

Wysokość wynagrodzenia kuratorów podlega ustaleniu według przepisów rozp. Min. Spraw. z dn. 22.IV.1961 r. w sprawie wynagrodzenia adwokatów za wykonywanie czynności zawodowych (Dz. U. Nr 24, poz. 118).

Wynagrodzenie kuratorów będących adwokatami nie może przekraczać stawek zasadniczego wynagrodzenia, a wysokość przewidzianego w tym rozporządzeniu wynagrodzenia innych kuratorów — 50% tych stawek (§ 3 rozp. Min. Spraw. z dn. 31.I.1961 r.).

Na postanowienie sądu określającego wysokość wynagrodzenia kuratora przysługuje stronom i kuratorowi zażalenie z mocy art. 22 ust. 1 przepisów o kosztach.³⁶

³⁶ Poprzednio na podstawie art. 18 ust. 3 dawnych przepisów o kosztach, którego odpowiednikiem jest obecnie art. 22 ust. 1 nowych przepisów o kosztach, Sąd Najwyższy przyznał biegłemu przed 1.I.1965 r. prawo do kwestionowania wysokości przyznanego mu wynagrodzenia (por.: orzeczn. SN z dn. 22.VIII.1952 r. C 1934/52, NP nr 8—9/53, s. 154; orzeczn. SN z dn. 19.X.1954 r. II CO 52/54, BMS nr 1/56, s. 48; PiZ, nr 20 z 1959 r., s. 7). Jakkolwiek wymienione orzecznictwo w stosunku do biegłego jest nieaktualne, gdyż zażalenie takie biegły może wnieść obecnie wprost na podstawie art. 934 § 1 pkt 5 k.p.c., to jednak można je wykorzystywać do uzasadnienia poglądu, że art. 22 ust. 1 przepisów o kosztach powinien być dla kuratora uznany za podstawę złożenia zażalenia na koszty, mimo że o tym art. 934 k.p.c. nie mówi, w omawianym bowiem zakresie kurator nie powinien być stawiany w sytuacji gorszej od biegłego. Zaskarżenie decyzji przyznającej koszty kuratorowi dopuszcza także procedura austriacka (patrz H. W. Fasching: op. cit., s. 174).

ZBIGNIEW ŁABNO

Odpowiedzialność zakładu pracy, banku oraz dłużnika innych wierzytelności i praw w postępowaniu egzekucyjnym

I

Niezmienną cechą polskiego cywilnego prawa procesowego, szczególnie okresu powojennego, jest jego odformalizowanie oraz dążenie do takiej konstrukcji przepisów, która by stworzyła jak najlepsze warunki do osiągnięcia tzw. prawdy obiektywnej.

Obie te tendencje są ze sobą organicznie powiązane. Na ich istnienie zwraca uwagę doktryna, podkreślając przy tym, że założeniem przeprowadzanych zmian w k.p.c. jest uproszczenie i przyspieszenie postępowania oraz zapewnienie sądowi

aktywnej roli w procesie (por.: Tadeusz Zieliński: Postępowanie egzekucyjne w świetle niektórych przepisów znowelizowanego kodeksu postępowania cywilnego, NP nr 9/54; Z. Resich: Projekt kodeksu postępowania cywilnego po pierwszym czytaniu, NP nr 1/60; W. Siedlecki: Zarys postępowania cywilnego, PWN 1966). Jeżeli założenie to dotyczyło zmiany przepisów postępowania w sprawach cywilnych wprowadzonej ustawą z dnia 20.VII.1950 r. (Dz. U. Nr 38, poz. 349) z następną potem nowelizacją, to dalszy rozwój tych przemian i ich pogłębienie można znaleźć w przepisach aktualnie obowiązującego k.p.c.

Przedstawione tendencje rozwojowe obejmują cały kodeks postępowania cywilnego, a więc także postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne, stanowiące jego organiczną część. Przyspieszenie egzekucji sądowej i uczynienie jej jak najbardziej realną stało się jednym z podstawowych wymagań kodyfikacyjnych w tym zakresie (W. Siedlecki: Pokłosie dyskusji nad projektem kodeksu postępowania cywilnego PRL, PiP nr 7/61).

II

Przedmiotem niniejszych rozważań będzie tryb postępowania wynikający z treści art. 886 k.p.c., a nadto stosunek rozwojowy tego przepisu do norm, które go poprzedzały od wejścia w życie przepisów o sądowym postępowaniu egzekucyjnym, stanowiących unifikację norm postępowania egzekucyjnego na terenie całej Polski (Dz. U. z 1932 r. Nr 22, poz. 165).

Omawiane przepisy będą dotyczyły, co na wstępie należy od razu podkreślić, nałożenia grzywny na dłużnika zajętej wierzytelności lub innego prawa (dłużnika zwanego dalej poddłużnikiem) bądź jego pracownika. Niezależnie od tego będzie mowa o odpowiedzialności poddłużnika i jego pracowników wobec wierzyciela z tytułu szkody wyrządzonej mu przez niezachowanie obowiązujących w zakresie zajęcia przepisów egzekucyjnych, a także odpowiedzialności służbowej i karnej tych pracowników.

III

1. Odpowiedzialność poddłużnika w razie niezastosowania się przez niego do wymagań § 2 art. 631 k.p.c. (cyt. Dz. U. z 1932 r. Nr 22, poz. 165; przepisy te będą dalej oznaczane jako k.p.c.¹) została unormowana w art. 636 tychże przepisów.

Tak więc poddłużnik, na wniosek wierzyciela, mógł być skazany na grzywnę, której wysokość (art. 631 k.p.c.¹) określał sąd grodzki właściwy według miejsca zamieszkania poddłużnika, jeżeli ten ostatni nie złożył należytego oświadczenia na wezwanie komornika. Przed wydaniem orzeczenia sąd obowiązany był wysłuchać poddłużnika na wyznaczonej rozprawie.

Tak ujęta norma art. 636 k.p.c.¹ stanowiła, jak powiedziano wyżej, sankcję za niezastosowanie się poddłużnika do wymagań art. 631 § 2 k.p.c.¹. W myśl tego przepisu poddłużnik powinien był na żądanie komornika złożyć oświadczenie stwierdzające, czy

zajęta wierzytelność należy się od niego dłużnikowi bądź czy uznaje zajęte prawo oraz czy uiszcza zajętej wierzytelności, a jeśli nie, to dlaczego, oraz w jakim sądzie albo przed jaką władzą prowadzona była lub jest sprawa o zajętej wierzytelności bądź prawo.

Celem art. 631 § 2 k.p.c.¹ było ułatwienie i przyspieszenie prowadzonej egzekucji przez umożliwienie wierzycielowi ustalenia, czy dłużnik posiada wierzytelność, z której wierzyciel mógłby się zaspokoić.

Zgodnie z § 3 cyt. art. 631 k.p.c.¹ w związku z jego § 1 ust. 1 poddłużnik obowiązany był do złożenia oświadczenia na podstawie § 2 z chwilą doręczenia mu wezwania, które było zarazem chwilą zajęcia.

2. Niezależnie od wymierzenia grzywny art. 636 k.p.c.¹ przewidywał odpowiedzialność poddłużnika względem wierzyciela w myśl przepisów prawa prywatnego z tytułu ewentualnie wyrządzonej mu szkody w związku z niezłożeniem należytego oświadczenia, wynikającego z brzmienia art. 631 § 2 k.p.c.¹ Należy przyjąć, że na zasadach ogólnych wynikających z prawa prywatnego (obligacyjnego) odpowiedzialność tę ponosił wobec wierzyciela także pracownik poddłużnika, który zaniedbał wykonania obowiązku określonego w cyt. art. 631 § 2 k.p.c.¹

Podkreślić trzeba, że osoba odpowiedzialna za niewykonanie obowiązków, o których mowa, mogła ponieść odpowiedzialność służbową (ewentualnie dyscyplinarną) oraz karną z art. 286 k.k., jeżeli czyn jej spełniał przesłanki tego przestępstwa, a osoba odpowiedzialna była urzędnikiem.

3. W treści art. 631 § 2 i 636 k.p.c.¹ konieczne jest podkreślenie (dla stworzenia podstaw do następnej oceny porównawczej) elementów dla tych przepisów szczególnie istotnych. Zaznaczyć więc należy, że:

- a) obie normy dotyczą podmiotowo wyłącznie poddłużnika,
- b) przedmiotowo chodzi o złożenie informacji mających na celu prawidłową realizację prowadzonej egzekucji,
- c) podstawą wymierzenia grzywny może być tylko wniosek wierzyciela,
- d) grzywnę wymierza sąd (grodzki) po przeprowadzeniu rozprawy,
- e) niezastosowanie się przez poddłużnika do wezwania komornika złożonego w trybie art. 631 § 2 k.p.c.¹ zagrożone jest, w ramach postępowania egzekucyjnego, wyłącznie sankcją z art. 636 tych przepisów.

4. Pozostałe dla omawianych dotychczas przepisów zagadnienia, a mianowicie forma wniosku wierzyciela o ukaranie poddłużnika grzywną oraz dopuszczalność odwołania od wydanego przez sąd postanowienia, będą przedmiotem dalszych rozważań.

IV

1. Obwieszczeniem Min. Spraw. z dnia 25.III.1950 r. (Dz. U. Nr 43, poz. 394) ustalony został tekst jednolity k.p.c. (oznaczony dalej jako k.p.c.²), uwzględniający poprzednie nowelizacje procedury cywilnej od czasu jej wprowadzenia, a jeśli chodzi o przedmiot niniejszego omówienia, to od wejścia w życie cyt. na wstępie przepisów o sądowym postępowaniu egzekucyjnym (Dz. U. z 1932 r. Nr 22, poz. 165).

Odpowiednikiem art. 636 k.p.c.¹ stał się art. 643 k.p.c.² (w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 28.III.1958 r. o zmianie przepisów postępowania w sprawach cywilnych — Dz. U. z 1958 r. Nr 18, poz. 75, co stanowiło dalszą nowelizację tekstu jednolitego k.p.c., ustalonego obwieszczeniem Min. Spraw. z dnia 25.III.1950 r.).

Zamiast art. 631 § 2 k.p.c.¹ wszedł w życie art. 638 § 3 k.p.c.² (dodany przez dekret z dnia 23.IV.1953 r.) o zmianie niektórych przepisów postępowania w sprawach cywilnych — Dz. U. Nr 23, poz. 90, który w swej treści nie różnił się od swego poprzednika, tj. art. 631 § 2 k.p.c.¹ Z tego względu wszystko, co zostało dotychczas powiedziane o art. 631 § 2 k.p.c.¹, dotyczy w całej rozciągłości art. 638 § 3 k.p.c.²

Natomiast art. 636 k.p.c.¹ i 643 k.p.c.² różniły się między sobą o tyle, że według art. 636 grzywna była wymierzana jedynie na wniosek wierzyciela, nato-

miast według art. 643 również na wniosek komornika, przy czym art. 643 mówił jedynie o zawiadomieniu sądu przez wierzyciela lub komornika.

2. Art. 643 k.p.c.² rozszerzył zatem zakres art. 636 k.p.c.¹ przez to, że o wymierzenie grzywny opornemu poddłużnikowi mógł wystąpić także komornik. W ten sposób, pozostawiając uprawnienie do działania zainteresowanemu wierzycielowi, art. 643 umożliwił działanie z urzędu przez zawiadomienie ze strony komornika, gdy dobro egzekucji tego wymagało, natomiast sam wierzyciel pozostawał bezczynny.

Działanie komornika z urzędu pozwalało na przełamanie trudności egzekucyjnych mających swe źródło w zachowaniu się poddłużnika; komornik uzyskiwał swobodę działania, której przedtem nie miał, a która dla sprawnego przeprowadzenia egzekucji miała istotne znaczenie (Z. Warman: Zmiana przepisów postępowania cywilnego, „Palestra” nr 7—8/58).

W omawianym zakresie została więc przełamana zasada pełnej dyspozycyjności wyrażona art. 636 k.p.c.¹

W związku z poruszonym tematem wyłaniają się trzy zagadnienia:

- a) czy dokonanie zawiadomienia przez komornika było obligatoryjne? Zauważyć przy tym wypada, że zagadnienie to nie dotyczy oczywiście wierzyciela. Przyznanie bowiem stronie w art. 643 k.p.c.² uprawnienia nie nakłada na nią samo przez się obowiązku; w samym przyznaniu tego mieści się zasada dyspozycyjności (ograniczona na rzecz komornika), wyłączająca przymus działania strony uprawnionej. Omawiana w stosunku do wierzyciela kwestia dotyczy w równym stopniu art. 636 k.p.c.¹;
- b) charakter prawny wniosku a charakter zawiadomienia;
- c) odpowiedzialność podmiotowa.

ad a). Celem egzekucji jest realizacja w drodze przymusu orzeczeń sądu lub innej władzy oraz tych aktów prawnych, które są z nimi zrównane. W prawie egzekucyjnym zawarte są „przepisy przewidujące sposoby przymusowej realizacji wyroków sądowych oraz innych tytułów egzekucyjnych (...)” (E. Wengerek: Postępowanie egzekucyjne — Przepisy ogólne, Centr. Zaoczne Studium Nowego Pr. Cyw., Rodzinnego i Opiekuńczego, Zrzeszenie Prawników Polskich, nr 64, 1965/66; tenże autor: Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych, PWN 1961). Ta realizacja dokonywana jest przez komorników — z wyjątkiem tych czynności, które są zastrzeżone dla sądów (art. 508 k.p.c.¹, 515 k.p.c.² — obw. Min. Spr. z dnia 25.VIII.1950 r. z następnymi zmianami — oraz art. 759 k.p.c. obecnie obowiązującego a w dalszym także oznaczanego bez dodatkowej cyfry) — oraz przy równoczesnym działaniu podmiotów postępowania egzekucyjnego.

Czynnościami egzekucyjnymi — niezależnie od tego, jak i według jakich kryteriów można je podzielić — będą zatem wszystkie czynności podejmowane przez komornika lub sąd oraz przez podmioty postępowania egzekucyjnego w toku jego trwania i dla jego urzeczywistnienia. Z tego względu działanie komornika w wyniku złożonego wniosku (art. 636 k.p.c.¹) lub zawiadomienia (art. 643 k.p.c.²) było dla komornika obligatoryjne, stanowiło bowiem czynność egzekucyjną, do której przedsięwzięcia, w ramach prowadzonej egzekucji, był zobowiązany.

Sama redakcja art. 636 bądź art. 643 nie budzi też wątpliwości w tym zakresie.

ad b 1). Przewidziany w art. 636 k.p.c.¹ wniosek wierzyciela mógł być złożony pisemnie lub ustnie (art. 509 § 1 k.p.c.¹). W tym drugim wypadku konieczne było spisanie ze złożonego wniosku — protokołu. Jeżeli wierzyciel wybrał formę pi-

semną, to wniosek musiał odpowiadać warunkom przewidzianym dla pisma procesowego zgodnie z art. 136—142 k.p.c.¹

b 2). Art. 643 k.p.c.² przewidywał formę nie wniosku, lecz zawiadomienia. Wobec treści art. 516 § 1 k.p.c.², także dla zawiadomienia przyjęć należało — jako dopuszczalną — formę bądź pisemną, bądź ustną, przy czym ta druga wymagała wciągnięcia treści zawiadomienia do protokołu.

Brak podstaw do stosowania wymagań zachowania formy pisma procesowego dla zawiadomienia złożonego na piśmie.

b 3). W świetle przepisów k.p.c.¹ punktem wyjścia do wymierzenia przez sąd grzywny było złożenie przez wierzyciela wniosku, który wszczywał postępowanie i wiązał sąd w zakresie jego przeprowadzenia. Zgodnie z art. 643 k.p.c.² postępowanie było wszczęte z chwilą zawiadomienia ze strony wierzyciela lub komornika.

Jest oczywiste, że wymierzenie przez sąd grzywny było uzależnione od spełnienia się przesłanek przewidzianych w art. 636 w związku z art. 631 § 2 k.p.c.¹ bądź też w art. 643 w związku z art. 638 § 3 k.p.c.²

ad c 1). W świetle obu omawianych przepisów, a więc art. 636 k.p.c.¹ bądź art. 643 k.p.c.², grzywna mogła być wymierzona wyłącznie osobie prawnej (jeżeli oczywiście była ona poddłużnikiem), a nie temu jej pracownikowi, który zaniedbał złożenia komornikowi należytego oświadczenia. Wynikało to z samego sformułowania przepisów, które wyraźnie mówiły o ukaraniu dłużnika zajętej wierzytelności lub innego prawa, a potwierdzone zostało przez orzecznictwo SN (orzec. SN 1 CR 1172/54 z dnia 2.IX.1954 r., NP nr 12/54/51).

Stanowisko to reprezentowała również doktryna (E. W e n g e r e k: Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych, PWN 1961), jakkolwiek wymierzanie grzywny jednostkom gospodarki podlegającym arbitrażowi gospodarczemu było kwestionowane przez niektórych autorów (M. Andrełowicz), jako nieskuteczne (T. Zieliński: Postępowanie egzekucyjne przeciwko jednostkom gospodarki społecznej, PiP nr 12/55/929).

c 2). Wymierzenie grzywny na podstawie art. 636 k.p.c.¹ wyłączało zastosowanie innej sankcji w ramach przepisów egzekucyjnych. Grzywna z art. 643 k.p.c.² wyłączała zastosowanie grzywny z art. 517 § 3 k.p.c.² (orzec. SN 1 CR 1172/54, NP nr 12/54/51).

3. Zarówno art. 636, jak i art. 643 k.p.c., o których mowa, zawierały sformułowanie, że przed wydaniem orzeczenia o nałożeniu grzywny sąd wysłucha dłużnika. Rozważając powyższe, zauważyć wypada, że:

- a) przez ustawowe określenie „dłużnika” należy rozumieć dłużnika zajętej wierzytelności lub innego prawa, tj. poddłużnika,
- b) wysłuchanie poddłużnika następowało na rozprawie wyznaczonej przez sąd, przy czym do postępowania w tej sprawie miały zastosowanie odpowiednie przepisy k.p.c. dotyczące postępowania przed sądem.

4. W świetle art. 643 k.p.c.² kwestia odpowiedzialności cywilnej poddłużnika wobec wierzyciela za szkodę wyrządzoną mu przez niezłożenie należytego oświadczenia została unormowana analogicznie do unormowań zawartych w przepisach poprzednich, tj. w art. 636 i 631 § 2 k.p.c.¹

Pomiędzy treścią art. 643 a treścią art. 636 nie ma różnic merytorycznych — poza tym, że art. 643 mówi o odpowiedzialności za szkody w ogóle, co zresztą nie ma istotnego znaczenia.

Podstawa odpowiedzialności, którą jest dyspozycja art. 638 § 3 k.p.c.², jest identyczna jak w przepisach poprzednich tj. w art. 631 § 2 k.p.c.¹; jak już wspomniano redakcja tych dwóch norm jest analogiczna.

Podobnie jak na podstawie art. 636 k.p.c.¹, także w ramach art. 643 k.p.c.² odpowiedzialność na zasadzie przepisów prawa materialnego, o której mowa, ponosił wobec wierzyciela również pracownik poddłużnika, który zaniedbał złożenia należytego oświadczenia z art. 638 § 3 k.p.c.² Niezależnie od odpowiedzialności cywilnej pracownik poddłużnika ponosił także — za niedopełnienie wymagań art. 638 § 3 k.p.c.² — odpowiedzialność służbową (lub dyscyplinarną) oraz karną z art. 286 k.k. (J. G o ł a w s k a: Egzekucja z należności za pracę w świetle noweli do k.p.c., PUG nr 62/6/182).

5. Ustawą z dnia 20.VII.1950 r. o zmianie przepisów postępowania w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 38, poz. 349) zostały wprowadzone do kodeksu postępowania cywilnego przepisy dotyczące udziału w postępowaniu prokuratora. Mając na uwadze brzmienie art. 532 k.p.c.², należy przyjąć, że oczywista jest możliwość udziału prokuratora w postępowaniu na podstawie art. 643 przy zastosowaniu przepisów art. 90—96 tegoż k.p.c. (W. B e r u t o w i c z: Zasada dyspozycyjności w postępowaniu cywilnym, Warszawa, Wyd. Prawn. 1957; E. W e n g e r e k: Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych, PWN 1961).

6. Omawiane zagadnienie wymaga nadto rozważenia, czy od postanowienia wydanego w trybie art. 636 k.p.c.¹ lub art. 643 k.p.c.² przysługiwało odwołanie.

Zgodnie z brzmieniem art. 513 § 2 k.p.c.¹ w postępowaniu egzekucyjnym nie było skargi kasacyjnej, podobnie jak art. 520 § 2 k.p.c.² wyłączał potem rewizję.

Zarówno zaś w świetle § 1 art. 513, jak i § 1 art. 520 na postanowienie sądu w postępowaniu egzekucyjnym przysługiwało zażalenie, ale tylko wówczas, gdy przewidywały to przepisy księgi egzekucyjnej. Przedstawiona wyżej norma dotycząca zażalenia, jako szczególna, miała bezwzględne zastosowanie przed przepisami art. 525 k.p.c.¹ lub art. 532 k.p.c.² (redakcja obu przepisów była identyczna), które stwierdzały, że w wypadkach nie unormowanych księgą egzekucyjną mają odpowiednio zastosowanie przepisy części pierwszej kodeksu postępowania cywilnego. Żaden z przepisów części egzekucyjnej k.p.c. obowiązującego do chwili wejścia w życie ustawy z 17.XI.1964 r. nie przewidywał zażalenia na postanowienie sądu wydane w trybie art. 636 k.p.c.¹ lub 643 k.p.c.²

Należy zatem przyjąć, że od postanowienia sądu wydanego na zasadzie powołanych przepisów środek odwoławczy nie przysługiwał.

7. Zmiany w omawianych przepisach wprowadziła ustawa z dnia 15.II.1962 r. (Dz. U. Nr 10, poz. 46) o zmianie przepisów postępowania w sprawach cywilnych.

Art. 643 k.p.c.² otrzymał nowe brzmienie. Zgodnie z jego treścią komornik mógł ukarać grzywną do 2 000 zł poddłużnika, który nie złożył komornikowi — na jego wezwanie — należytego oświadczenia albo uiścił dłużnikowi egzekwowanemu zajęte sumy lub świadczenia bądź też w inny sposób naruszał swe obowiązki wynikające z dokonanego zajęcia.

Art. 638 k.p.c.² został utrzymany bez zmian.

Zgodnie z treścią art. 643 k.p.c.² grzywnę wymierzał teraz komornik, a nie sąd. Ponadto przepis ten wskazywał na ciążącą na poddłużniku odpowiedzialność cywilną wobec wierzyciela za szkodę wyrządzoną mu ewentualnie niezachowaniem wymagań przewidzianych w art. 643.

Zgodnie z dalszą treścią art. 643 wymierzenie grzywny przez komornika powinno być nastąpić w trybie przewidzianym w art. 517¹ k.p.c.², który został dodany przez ustawę, z dnia 15.II.1962 r. Opierając się na cyt. art. 517¹, należy przyjąć, że skazaniu na grzywnę podlegał obecnie odpowiedzialny pracownik poddłużnika (jeśli był on osobą prawną lub inną jednostką organizacyjną) lub jego kierownik, jeżeli ustalenie odpowiedzialnego pracownika było utrudnione (A. Zieliński: Nakładanie grzywien przez komorników sądowych, BMS nr 9—10/62).

Grzywna z art. 643 k.p.c.² stała się sankcją nie tylko za niezachowanie przez poddłużnika wymagań art. 638 § 3, ale także jego § 1 pkt 2 i § 2. W ogóle stanowiła ona zagrożenie za niezachowanie wszystkich wymagań obciążających poddłużnika z tytułu zajęcia — poza wyrażonymi w art. 657 k.p.c.² w jego nowym brzmieniu, wprowadzonym ustawą z dnia 15.II.1962 r.

Artykuł 657 k.p.c.² normował w § 2 obowiązki zakładu pracy ciążące na nim dla zapewnienia skuteczności dalszej egzekucji, gdy z pracownikiem będącym dłużnikiem następowało rozwiązanie stosunku pracy. Paragraf 3 cyt. przepisu dotyczył obowiązków, jakie w związku z powyższym obciążały nowy zakład pracy przyjmujący takiego pracownika. Niewykonanie przez poddłużnika obowiązków wynikających z § 2 i 3 art. 657 pociągało za sobą — zgodnie z § 4 tego przepisu — ukaranie grzywną kierownika zakładu pracy zgodnie z zasadami art. 517¹ k.p.c.² Tak więc podstawą ukarania był tu § 4 art. 657, a nie art. 643.

Wypis postanowienia o ukaraniu grzywną komornik powinien być doręczyć osobie ukaranej, stronom oraz prokuratorowi na zasadzie § 3 art. 517¹ k.p.c.².

Omawiana zmiana przepisów postępowania cywilnego dodała w art. 519 nowy § 3, zgodnie z którym na postanowienie komornika o ukaraniu grzywną przysługiwała skarga na czynności komornika, którą rozstrzygał sąd po przeprowadzeniu rozprawy. Sąd powinien być wzywać na rozprawę strony oraz osobę ukaraną, zawiadamiając o rozprawie prokuratora. Należy przyjąć, że od tego postanowienia sądu nie przysługiwał środek odwoławczy (vide rozdział IV—VI).

Artykuł 657 § 4 k.p.c.² wskazywał jeszcze na odpowiedzialność kierownika zakładu pracy wobec wierzyciela z tytułu ewentualnie wyrządzonej mu szkody wskutek niewykonania obowiązków objętych § 2 i 3 art. 657 k.p.c.² Naprawienia szkody mógł wierzyciel dochodzić na zasadzie przepisów prawa obligacyjnego. Jest oczywiste, że odpowiedzialność tę ponosił wobec wierzyciela również poddłużnik, jako odpowiedzialny za swego pracownika. Zarówno w stosunku do osób odpowiedzialnych w świetle art. 643, jak i art. 657 — artykuł 517¹ § 5 k.p.c.² wskazywał, niezależnie od ukarania grzywną, na ich odpowiedzialność karną za niedopełnienie lub przekroczenie obowiązków służbowych.

Pracownikom poddłużnika, o których była mowa wyżej, groziła również odpowiedzialność służbowa lub dyscyplinarna (bliżej o art. 517¹, 638, 643 i 657 k.p.c.² vide A. Zieliński: Nakładanie grzywien przez komorników sądowych, BMS nr 9—10/62; J. Goławska: Egzekucja z należności za pracę w świetle noweli do k.p.c., PUG 62/6/182).

Reasumując omówione przepisy wprowadzone ustawą z dnia 15.II.1962, należy stwierdzić, że w stosunku do norm poprzednio obowiązujących istotne zmiany polegały na:

- a) przeniesieniu prawa wymierzenia grzywny na komornika,
- b) nałożeniu grzywny na pracowników poddłużnika ponoszących odpowiedzialność za niewykonanie obowiązków nałożonych na niego,
- c) merytorycznym rozszerzeniu obowiązków poddłużnika zagrożonych grzywną (art. 638 § 1 pkt 2 i § 2, częściowo 643, a ponadto 657 § 2 i 3).

V

Odpowiednikiem omawianych dotychczas art. 636 lub 643 i 657 § 4 stał się obecnie art. 886 obowiązującego k.p.c. (ustawa z dnia 17.XI.1964 r. — Dz. U. Nr 43, poz. 296). Jest on sankcją egzekucyjną za niezachowanie wymagań przewidzianych w art. 881 § 3 i 4, 882, 884 § 2 i 3, 889 § 1 pkt 1, 890, 891 w związku z art. 892, 896 § 1 pkt 2 i § 2 oraz art. 901 w związku z art. 902 k.p.c.

Istota art. 886 w związku z poprzednio obowiązującymi przepisami uległa zmianie będącej wynikiem dalszej dążności do dostosowania egzekucji zarówno do aktualnych warunków ustrojowych, społecznych i ekonomicznych, jak i do związanych z nią zmian merytorycznych, wprowadzonych w postępowaniu egzekucyjnym w ogóle (E. Wengerek: Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych, PWN 1961; W. Siedlecki: Zarys postępowania cywilnego, PWN 1966).

1. Artykuł 886 k.p.c., tak jak poprzednio art. 643 k.p.c.² w brzmieniu ustawy z 15.II.1962 r., nie mówi o ukaraniu grzywną na wniosek lub zawiadomienie wierzyciela. Mając na uwadze, że grzywnę nakłada nie sąd, lecz komornik, który równocześnie prowadzi egzekucję, jest zrozumiałe, że złożenie wniosku lub zawiadomienia przez wierzyciela o niespełnieniu przez poddłużnika dyspozycji art. 886 byłoby bezprzedmiotowe. Nadmienić przy tym wypada, że w zasadzie zawiadomienie komornika przez wierzyciela nie jest istotne także w tych ustawowo określonych wypadkach (art. 881 § 3 pkt 1, 890 § 2 i 891 w związku z 890 § 2 k.p.c.), w których poddłużnik w ramach dokonanego przez komornika zajęcia jest zobowiązany do przekazywania zajętej wierzytelności, bezpośrednio wierzycielowi przy jednoczesnym jedynie zawiadamianiu komornika o każdorazowo dokonanej wypłacie. W tym wypadku bowiem komornik poweźmie wiadomość o nieprzekazaniu zajętej wierzytelności na podstawie zawiadomienia go przez poddłużnika bądź też samego tylko podejrzenia w braku tego zawiadomienia.

Odmierna sytuacja może powstać tylko wówczas, gdy poddłużnik, składając komornikowi prawidłowe oświadczenie (art. 881 § 3 pkt 1, 890 § 2 i 891 w związku z 890 § 2 k.p.c.), nie przekazuje jednocześnie wierzycielowi należytego mu świadczenia. Jest to wypadek raczej teoretyczny, który w praktyce może się zdarzyć tylko wyjątkowo. W wypadku takim zawiadomienie komornika przez wierzyciela o niespełnieniu świadczenia miałyby istotne znaczenie. Zawiadomienie to wierzyciel mógłby złożyć pisemnie lub ustnie. Pismo nie musiałoby czynić zadość wymaganiom formalnym, a przy skorzystaniu z zawiadomienia ustnego komornik byłby zobowiązany do spisania z tej czynności protokołu — zgodnie z art. 760 § 1 k.p.c.

Zawsze zawiadomienie wierzyciela miałyby jedynie charakter informacyjny, a wynikające z niego działanie komornika następowałoby z urzędu.

2. Wysokość wymierzonej grzywny zależy od swobodnego uznania komornika, przy czym limit jej został określony na kwotę 2 000 zł.

Grzywna zostaje wymierzona wówczas, gdy poddłużnik nie stosuje się do wymagań nałożonych nań w art. 882 i 884 § 2 i 3 k.p.c.

Kwestia odpowiedzialności z art. 886 w związku z przedstawionym wyżej zagadnieniem w ramach art. 881 § 3 pkt 1, 890 § 2 i 891 w związku z 890 § 2 k.p.c. będzie przedmiotem dalszego omówienia.

Powtórzenie grzywny może nastąpić, jeżeli zakład pracy pomimo wyznaczonego dodatkowego terminu nie wykona obowiązków nałożonych nań przepisami art. 882 i 884 § 2 i 3. Możliwość powtórnego nałożenia grzywny jest oczywistym wyrazem wzmocnienia presji dla usprawnienia prowadzonej egzekucji.

3. Orzeczenie komornika wymierzające grzywnę zapada w postaci postanowienia, co wynika z brzmienia art. 768 k.p.c. Mają do niego odpowiednio zastosowanie przepisy o procesie (na zasadzie art. 13 § 2 k.p.c.), a zwłaszcza art. 354 i nast. k.p.c.

Postanowienie wymierzające grzywnę komornik może wydać bez wzywania zarówno strony, jak i osoby odpowiedzialnej w rozumieniu art. 886 k.p.c., i to bez względu na to, czy chodzić będzie o uspołeczniony czy też o nie uspołeczniony zakład pracy. Wynika to ze sformułowania art. 886 oraz art. 354 i nast. k.p.c., które nie wymagają do wydania postanowienia wymierzającego grzywnę wzywania stron lub osoby odpowiedzialnej.

Odpis postanowienia komornik doręcza jedynie osobie ukaranej, a to zgodnie z art. 357 § 4 k.p.c., jeżeli nie była ona obecna przy wydaniu postanowienia.

Wobec brzmienia art. 763 k.p.c. komornik obowiązany jest zawiadomić strony o dokonanej czynności, tj. o wydaniu postanowienia, oraz na ich żądanie udzielić wszelkich wyjaśnień dotyczących postępowania przeprowadzonego w tym zakresie.

4. Grzywnę wymierza się, jeśli chodzi o uspołeczniony zakład pracy, pracownikowi odpowiedzialnemu za wykonanie czynności, o których mowa wyżej, a jeżeli odpowiedzialny pracownik nie został wyznaczony lub niemożliwe jest jego ustalenie, to wymierza się ją kierownikowi (dyrektorowi) zakładu pracy.

Z redakcji przepisu wynikałoby, że gdy chodzi o jednostkę gospodarki nie uspołecznionej (w naszych stosunkach ekonomicznych nie zawsze będzie to osoba fizyczna), to grzywnę wymierza się, jak poprzednio, owej jednostce jako takiej, a nie jej pracownikowi; wynika to z zestawienia § 1 z § 2 art. 886 k.p.c.

5. a) Paragraf 3 art. 886 k.p.c., będąc przepisem prawa materialnego w ramach procedury, podkreśla odpowiedzialność zakładu pracy wobec wierzyciela za szkodę, jaką ewentualnie poniósł on wskutek naruszenia obowiązków wynikających dla zakładu pracy z niezastosowania się do wezwania z art. 881 i 882 albo złożenia oświadczenia z art. 882 niezgodnie z prawdą lub dokonania do rąk dłużnika wypłaty zajętej części wynagrodzenia, albo też w ogóle naruszenia obowiązków wynikających z zajęcia.

Odpowiedzialność, o której mowa, niezależnie od określenia jej w § 3 art. 886 k.p.c., wynika także z przepisów kodeksu cywilnego. Mianowicie w świetle tych przepisów jest oczywiste, że odszkodowawcze roszczenie wierzyciela może być równorzędnie skierowane do pracownika, który z ramienia swego zakładu pracy nie spełnił ciężących na nim obowiązków z art. 886 § 3 k.p.c. Roszczenie przeciwko poddłużnikowi lub jego pracownikowi, o których mowa wyżej, oparte jest na przepisach dotyczących odszkodowania z tytułu czynu niedozwolonego (art. 415 i nast. k.c.). Ciężar dowodu spoczywa oczywiście na wierzycielu, jako powodzie.

Nasuwa się pytanie, czy możliwa jest konstrukcja odpowiedzialności opartej na stosunku obligacyjnym.

Z chwilą zajęcia dokonanego przez komornika na poddłużniku ciąży, poza innymi, obowiązek przekazania przedmiotu zajęcia na rzecz wierzyciela (bezpośrednio lub komornikowi albo do depozytu sądowego). W świetle art. 885 k.p.c. (jego odpowiednie zastosowanie powołują art. 892 § 2 i 902 k.p.c.) dokonane zajęcie wywołuje taki skutek, że nieważne są w stosunku do wierzyciela wszelkie rozporządzenia wierzytelnością dłużnika w części zajętej, które zostały dokonane po zajęciu, a także przed zajęciem, jeżeli wymagalność wierzytelności następowała po zajęciu (E. Wengerek: Nowe instytucje egzekucji sądowej, NP nr 5/65; tegoż autora: Prokurator w postępowaniu egzekucyjnym według nowego k.p.c., Biul. Gen. Prok. nr 1—2/66.

Można by zatem przyjąć, że z chwilą dokonania zajęcia powstaje stosunek obligacyjny pomiędzy wierzycielem a poddłużnikiem, z mocy którego ten ostatni obowiązany jest przekazać na rzecz wierzyciela przedmiot zajęcia.

Niewykonanie tego zobowiązania pociągałoby za sobą możliwość dochodzenia jego wykonania przez wierzyciela bezpośrednio od poddłużnika na zasadzie przepisów k.c. dotyczących wykonania zobowiązań. Ta podstawa odpowiedzialności nie obejmowałaby odpowiedzialnego pracownika poddłużnika ze względu na brak stosunku obligacyjnego pomiędzy nim a wierzycielem.

Omawiane zagadnienie odpowiedzialności cywilnej poddłużnika i jego pracowników wobec wierzyciela jest szerokie. Jego szczegółowe omówienie wykraczałoby poza ramy niniejszych rozważań.

b) Na tle § 1 i 3 art. 886 podkreślić należy, że § 1 dotyczy odpowiedzialności pracowników poddłużnika w zakresie nałożenia kary grzywny ze względu na prawidłowość prowadzonej egzekucji, natomiast § 3 mówi o bezpośredniej odpowiedzialności poddłużnika wobec wierzyciela z tytułu spowodowania szkody. Podstawa tej ostatniej odpowiedzialności jest szersza w stosunku do odpowiedzialności z § 1, gdyż dotyczy naruszenia obowiązków wynikających z zajęcia w ogóle, tymczasem § 1 ogranicza odpowiedzialność jedynie do niespełnienia obowiązków z art. 882 i 884 § 2 i 3.

c) Zakres odpowiedzialności w stosunku do wierzyciela z § 3 art. 886 k.p.c. jest szerszy w porównaniu z odpowiedzialnością z mocy przepisów poprzednio obowiązujących (art. 636 k.p.c.¹ lub art. 643 k.p.c.², także w brzmieniu ustawy z 15.II.1962 r.), ponieważ został rozszerzony zakres merytoryczny obowiązków poddłużnika zagrożonych grzywną (o czym bliżej w dalszej części niniejszego artykułu).

d) Omawiając zagadnienie odpowiedzialności wynikającej z art. 886 § 1 w zestawieniu z brzmieniem jego § 3, zauważyć wypada, że w ramach obowiązującego k.p.c., jak zresztą również w świetle dotychczasowych przepisów, brak podstaw do nałożenia grzywny na poddłużnika, gdy ten składa wprawdzie wymagane oświadczenie, jednakże nie przekazuje wierzycielowi zajętej należności. Kwestia ta została zasygnalizowana już wyżej przy omawianiu zawiadomienia komornika przez wierzyciela w ramach art. 881 § 3 pkt 1, 890 § 2 i 891 w związku z art. 890 § 2 k.p.c.

Jakkolwiek zagadnienie to, jak to wyżej nadmieniono, ma charakter raczej teoretyczny, to jednak nie można wykluczyć powstania takich wypadków w praktyce. Właściwą sanacją istniejącego stanu byłoby zwrócenie się przez komornika do poddłużnika z nowym wezwaniem do udzielenia informacji, a następnie ewentualne zastosowanie grzywny z art. 762 § 1 w związku z 761 § 1 k.p.c.

e) Niezależnie od omawianego zakresu odpowiedzialności w ramach § 1 i 3 art. 886, odpowiedzialny pracownik poddłużnika ponosi za niewykonanie ciążących na nim z mocy powołanych przepisów obowiązków także odpowiedzialność służbową (lub dyscyplinarną) oraz karną z art. 286 k.k., jeżeli jego zachowaniu się można przypisać znamiona tego przestępstwa (J. Goławska: Egzekucja z należności za pracę w świetle noweli do k.p.c., PUG nr 62/6/182; wywody zawarte w cyt. artykule, jakkolwiek dotyczą przepisów uchylonego k.p.c., a ściślej noweli z 15.II.1962 r., mają mimo to nadal pełne zastosowanie w omawianym przedmiocie).

W ramach obowiązującego k.p.c. wymieniona odpowiedzialność karną jest podkreślona w art. 762 § 5 k.p.c. Jakkolwiek art. 762 k.p.c. mówi o konsekwencjach niewykonania obowiązku z art. 761 k.p.c., z którym jest strukturalnie powiązany, to jednak choćby ze względu na sam fakt zamieszczenia go w części ogólnej po-

stępowania egzekucyjnego znajduje on zastosowanie także w razie niewykonania obowiązku z § 1 i 3 art. 886 k.p.c.

Zauważyć należy, że odpowiedzialność karna, o której mowa, jest oczywista w świetle samego k.k., a art. 762 § 5 k.p.c. jest tylko jej podkreśleniem na gruncie przepisów proceduralnych.

VI

1. W myśl art. 767 k.p.c. na czynności komornika przysługuje skarga.

Wymierzenie grzywny w trybie art. 886 jest czynnością egzekucyjną komornika, albowiem celem jej jest umożliwienie i przyspieszenie przeprowadzenia — w drodze przymusu — realizacji prawa. Dlatego też na postanowienie komornika wymierzającego grzywnę na podstawie art. 886 przysługuje z mocy art. 768 skarga do sądu, o której mówi cyt. art. 767 k.p.c.

2. Część egzekucyjna kodeksu postępowania cywilnego nie zawiera przepisu normującego wyraźnie właściwość rzeczową i miejscową sądu do rozpoznania skargi na czynności komornika także w zakresie art. 886 k.p.c. Jednakże na zasadzie art. 758, jak również art. 16 § 1 w związku z art. 17 (mając przy tym na uwadze art. 13 § 2 k.p.c.), uznać trzeba za właściwy do rozpoznania skargi na czynności komornika sąd powiatowy.

Miejscowo będzie to sąd okręgu działania komornika, który wymierzył grzywnę. Wprawdzie przepisy k.p.c. nie precyzują tego wyraźnie, jednakże taki właśnie wniosek jest niewątpliwie uzasadniony zarówno zasadami procesowymi dotyczącymi właściwości, jak i art. 758 k.p.c.

3. Zgodnie z art. 767 § 2 skargę wnosi się bezpośrednio do sądu. Sąd powiatowy rozstrzyga sprawę po przeprowadzeniu rozprawy, wzywając na nią strony (a więc wierzyciela i dłużnika) oraz ukaranego. Ponadto sąd zawiadamia o rozprawie prokuratora. Okoliczności te precyzuje wyraźnie art. 768 k.p.c.

Sąd może bądź skargę oddalić, bądź też postanowienie komornika zmienić lub uchylić, przekazując sprawę komornikowi do ponownego rozpoznania. Wynika to z art. 387, 388 i 390 w związku z art. 397 § 1 oraz art. 13 § 2 k.p.c. Ponadto stwierdzić wypada, że do postępowania ze skargi przed sądem powiatowym stosować należy odpowiednio przepisy części procesowej dotyczące postępowania zażaleniowego, co znajduje podstawę w cyt. art. 397 § 2 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

4. Mając na uwadze art. 768, który stwierdza wyraźnie, że na postanowienie sądu, wydane na skutek skargi na postanowienie komornika o ukaraniu grzywną, przysługuje zażalenie, dopuszczalność stosowania środka odwoławczego nie budzi żadnych wątpliwości. Dlatego też na postanowienie komornika o ukaraniu grzywną w trybie art. 886 k.p.c. przysługuje skarga do sądu powiatowego, a na postanowienie tego ostatniego — zażalenie do sądu wojewódzkiego.

5. Do dalszego omówienia pozostaje jeszcze kwestia osób uprawnionych do zażalenia postanowienia komornika, a następnie postanowienia sądu powiatowego.

Prawo do wniesienia skargi na czynności komornika ma każdy, czyje uprawnienia zostały naruszone przez te czynności.

W świetle art. 767 § 1 k.p.c. skarga przysługuje także w razie zaniechania dokonania przez komornika czynności dla niego obligacyjnej.

Jak już zaznaczono, działanie komornika w trybie art. 886 jest obowiązkowe. Wierzycielowi zatem będzie przysługiwać prawo wniesienia skargi do sądu powiatowego, gdy komornik wbrew istniejącym przesłankom nie wymierza grzywny.

Uprawnienie do skargi będzie też przysługiwać ukaranemu (co jest oczywiste) oraz prokuratorowi.

Jeśli chodzi o udział w postępowaniu prokuratora (art. 768 k.p.c.), to do roli jego należy stosować przepisy objęte art. od 55 do 60 k.p.c. Na podstawie art. 60 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. prokurator może przystąpić do sprawy prowadzonej w ramach art. 886 w każdym jej stadium (E. Wengerek: Prokurator w postępowaniu egzekucyjnym według nowego k.p.c., Biul. Gen. Prok. nr 1—2/66).

6. Mając na uwadze dotychczasowe wywody, można powiedzieć, że przepis art. 886 k.p.c. w stosunku do poprzednio obowiązujących art. 636 k.p.c.¹ i 643 k.p.c.² w brzmieniu nadanym ustawą z 15.II.1962 r.:

- a) dopuścił możliwość powtórzenia grzywny,
- b) rozszerzył podstawę merytoryczną jej wymierzenia (o czym bardziej szczegółowo będzie jeszcze mowa niżej),
- c) dopuścił możliwość odwołania od postanowienia sądu, wydanego na skutek skargi na czynności komornika.

VII

1. Na wstępie pkt V niniejszych rozważań powiedziano, że art. 886 jest sankcją za niezachowanie przez poddłużnika obowiązków wynikających z przepisów art. 881 § 3 i 4, 882, 884 § 2 i 3, 889 § 1 pkt 1, 890 § 2, 891, 892 § 2, 896 § 1 pkt 2 i § 2 i 901 oraz 902 k.p.c. Przedstawiony też został podział odpowiedzialności wynikającej z § 1 i 3 art. 886 k.p.c.

Przedmiotem obecnych rozważań będzie omówienie powołanych przepisów stanowiących podstawę zagrożenia z art. 886 zarówno jeśli chodzi o wymierzenie grzywny, jak i o odpowiedzialność wobec wierzyciela, a niezależnie od tego o odpowiedzialność służbową i karną.

2. Artykuł 881, 882 i 884 k.p.c. dotyczą egzekucji z wynagrodzenia za pracę (E. Wengerek: Nowe instytucje egzekucji sądowej, NP nr 5/65; M. Piekar-ski: Egzekucja świadczeń pieniężnych, Centr. Zaoczne Studium Nowego Prawa Cywilnego, Rodzinnego i Opiekuńczego — ZPP nr 65, 1965/66).

Zgodnie z § 3 art. 881 zakład pracy jest obowiązany nie wypłacać dłużnikowi — w granicach zajętego wynagrodzenia aż do całkowitego pokrycia długu — żadnego wynagrodzenia poza częścią nie objętą zajęciem. Ponadto pracodawca (poddłużnik) powinien przekazywać zajęte wynagrodzenie bezpośrednio wierzycielowi (zawiadamiając zarazem o tym komornika), a ewentualnie — na żądanie komornika, gdy do wynagrodzenia jest lub będzie skierowana inna egzekucja w dalszym toku postępowania, wynagrodzenie zaś w części wymagalnej nie wystarcza na pokrycie wszystkich egzekwowanych świadczeń — bezpośrednio komornikowi.

Komornik obowiązany jest ze swej strony pouczyć zakład pracy o konsekwencjach niezastosowania się do jego wezwania. W myśl § 4 art. 881 komornik może, zależnie od okoliczności, wezwać zakład pracy do przekazywania mu bezpośrednio zajętego wynagrodzenia.

W ramach art. 882 k.p.c. komornik obowiązany jest zwrócić się do zakładu pracy, by ten w ciągu jednego tygodnia (jest to termin ustawowy):

- a) złożył zestawienie zarobków dłużnika za okres 3 miesięcy poprzedzających zajęcie oraz wszelkich innych jego dochodów (przepis ten precyzuje ściśle sposób sporządzenia zestawienia),
- b) podał ewentualnie, czy są przeszkody w wypłacie wynagrodzenia i jakie są

tego przyczyny (art. 882 zawiera tu bliższe określenie wymagań tego oświadczenia).

Art. 884 w § 2 i 3 normuje obowiązki zakładu pracy, gdy następuje rozwiązanie umowy o pracę z dłużnikiem, który podejmuje nowe zatrudnienie u innego pracodawcy. Wobec treści § 2, dotychczasowy pracodawca powinien uczynić wzmiankę o zajęciu należności — w wydanym świadectwie pracy.

Zawiadomienie komornika (chodzi o zawiadomienie z art. 881 § 2) oraz wszelkie dokumenty dotyczące zajęcia wynagrodzenia powinien dotychczasowy pracodawca przesłać następnemu, o ile oczywiście jest mu on znany.

O powyższym dotychczasowy pracodawca obowiązany jest zawiadomić komornika i dłużnika.

Art. 884 § 2 normuje nadto szczegółowo wymagania merytoryczne dotyczące wzmianki w świadectwie pracy.

Skutki zajęcia należności dłużnika przypadającej mu od nowego pracodawcy powstają z chwilą dojścia do niego, tj. poddłużnika, przesłanego mu zawiadomienia komornika wraz z dokumentami dotyczącymi zajęcia (o czym mowa wyżej).

Art. 884 § 3 wkłada na nowego pracodawcę, któremu pracownik okaże świadectwo pracy z wzmianką o zajęciu, obowiązek zawiadomienia o jego zatrudnieniu zakład pracy, który wydał świadectwo, oraz komornika. Gdyby natomiast pracownik, o którym mowa, nie okazał nowemu pracodawcy świadectwa pracy, to na nowym zakładzie pracy ciąży obowiązek — jeśli poprzednie miejsce zatrudnienia pracownika jest mu znane — zawiadomienia dotychczasowego pracodawcy o dokonany zatrudnieniu. Pracodawca jest wolny od wykonania powyższego, jeżeli pracownik okaże mu świadectwo pracy stwierdzające, że wierzycielności pracownika nie były zajęte.

Celem omawianego art. 884 § 2 i 3 jest zapewnienie ciągłości prowadzonej egzekucji. Niespełnienie obowiązków przewidzianych w tym artykule zagrożone jest sankcją art. 886 § 1 (grzywna) i § 3 (odpowiedzialność wobec wierzyciela).

3. Przepisy art. 889, 890 § 2, 891 i 892 normują postępowanie w zakresie egzekucji z rachunku bankowego (E. Wengerek: Nowe instytucje egzekucji sądowej, NP nr 5/65; tegoż autora: Prokurator w postępowaniu egzekucyjnym według nowego k.p.c., Biul. Gen. Prok. nr 1—2/66; M. Piekarski: Egzekucja świadczeń pieniężnych — Centr. Zaoczne Studium Nowego Prawa Cywilnego, Rodzinnego i Opiekuńczego — ZPP nr 65, 1965/66).

Z treści art. 889 § 1 pkt 1 wynika obowiązek zawiadomienia przez komornika ogólnej właściwości dłużnika banku, w którym dłużnik posiada rachunek, o zajęciu wierzycielności do wysokości egzekwowanej sumy wraz z wszystkimi kosztami. Komornik wzywa też bank, by nie dokonywał bez jego zgody wypłat z rachunku dłużnika do wysokości zajętej wierzycielności, a nadto by zajęłą kwotę bezzwłocznie przekazał na pokrycie należności.

Należy przyjąć, że w zakresie przekazania zajętej sumy ma odpowiednie zastosowanie art. 881 § 3 i 4 k.p.c. Poza tym bank powinien w ciągu 7 dni (termin ustawowy) zawiadomić komornika o ewentualnej przeszkodzie w przekazaniu zajętej kwoty.

Art. 890 § 2 oraz 891 zawierają bliższe sprecyzowanie obowiązku banku w związku z prowadzoną egzekucją. I tak art. 890 § 2 mówi o wyłączeniu spod zakazu wypłat z rachunku bankowego — na skutek zajęcia wierzycielności — bieżących wypłat na wynagrodzenie za pracę oraz na zasądzone alimenty i renty o tym charakterze, zasądzone tytułem odszkodowania. Ponadto dotyczy on spełnienia wy-

magań formalnych stanowiących podstawę do dokonania przez bank wypłaty oraz stwierdza, że mogą one być dokonane tylko do rąk osoby uprawnionej do tych świadczeń.

Z kolei art. 891 dotyczy niewykonania obowiązku wstrzymania wypłaty z rachunku bankowego przy zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej, jeżeli kwoty znajdujące się na rachunku nie wystarczają na pokrycie wszystkich należności oraz jeżeli bank o tym fakcie nie zawiadomił niezwłocznie organów egzekucyjnych.

Zgodnie z art. 892 § 1 bank, który naruszył przepisy dotyczące go co do egzekucji, ponosi wobec wierzyciela odpowiedzialność za wyrządzoną mu szkodę. Odpowiedzialność ta obejmuje również pracownika banku, którego zaniedbania spowodowały szkodę (vide pkt V niniejszych rozważań). Niezależnie od odpowiedzialności cywilnej pracownik banku, winny dokonania wypłaty z zajętego rachunku bankowego niezgodnie z obowiązującymi przepisami, podlega karze grzywny, którą może na niego nałożyć komornik (wynika to z § 2 art. 892 w związku z art. 886 k.p.c.).

Nałożeniem grzywny jest zagrożone niespełnienie przez pracownika banku obowiązków z art. 889 § 1 (poza obowiązkiem zawiadomienia komornika o przeszkodzie w przekazaniu zajętej kwoty), 890 § 2 i 891 k.p.c.

W razie niezawiadomienia komornika o przeszkodzie w przekazaniu zajętej kwoty komornik może zażądać informacji, a następnie nałożyć grzywnę w trybie art. 762 § 1 w związku z art. 761 k.p.c.

Poza odpowiedzialnością, o której mowa, pracownik banku podlega też odpowiedzialności służbowej oraz odpowiedzialności karnej (vide pkt V niniejszych rozważań).

4. Art. 896 i 902 dotyczą egzekucji prowadzonej „z innych wierzytelności i innych praw majątkowych”, jak głosi w nagłówku IV dział II tytułu postępowania egzekucyjnego — księga druga k.p.c. (M. PiekarSKI: Egzekucja świadczeń pieniężnych — Centr. Zaoczne Studium Nowego Prawa Cywilnego, Rodzinnego i Opiekuńczego, ZPP nr 65, 1965/66). Przepisy objęte tym działem nie dotyczą zatem egzekucji wierzytelności z wynagrodzenia za pracę lub rachunku bankowego.

Na zasadzie art. 896 § 1 pkt 2 komornik wzywa poddłużnika do nieprzekazywania dłużnikowi należnego od niego świadczenia. Poddłużnik obowiązany jest złożyć świadczenie komornikowi lub do depozytu sądowego.

Zgodnie z § 2 art. 896 komornik, jednocześnie z zajęciem wierzytelności, wzywa poddłużnika, żeby w terminie jednego tygodnia (termin ustawowy) złożył komornikowi oświadczenie stwierdzające:

a) czy oraz w jakiej wysokości należy się dłużnikowi zajęta wierzytelność, a nadto czy odmawia jej uiszczenia i z jakiej przyczyny?

b) czy inne osoby roszczą sobie prawa do wierzytelności oraz czy i w jakim sądzie bądź przed jakim organem jest wszczęta lub toczyła się sprawa o zajętą wierzytelność, a nadto czy inni wierzyciele skierowali egzekucję do zajętej wierzytelności oraz jakie roszczenie?

W art. 902 stwierdzona została odpowiedzialność przewidziana w art. 886 w razie niezastosowania się przez poddłużnika do wezwań skierowanych przez komornika, jak również do obowiązków związanych z zajęciem wierzytelności. Odpowiedzialność ta dotyczy zatem zarówno brzmienia § 1, jak i § 3 art. 886 k.p.c.

Na tej samej podstawie (art. 902 w związku z art. 886) została oparta odpowiedzialność poddłużnika za niezastosowanie się do wezwań komornika oraz za nie-

dopełnienie obowiązków wynikających z zajęcia, jeżeli jest prowadzona egzekucja wierzytelności związanej z posiadaniem dokumentu, co bliżej precyzuje art. 901 k.p.c.

Także przy tym rodzaju egzekucji ciąży na pracowniku poddłużnika odpowiedzialność służbowa (dyscyplinarna) oraz karna (vide pkt V nin. rozważań).

VIII

1. W obowiązującym k.p.c. wprowadzone zostały zmiany wynikające z ogólnych założeń ustrojowych, o czym była już mowa.

Odpowiedzialność wynikająca z art. 886 k.p.c. została rozwinięta w stosunku do zakresu odpowiedzialności przepisów dotychczasowych, co było związane z rozszerzeniem merytorycznego zakresu obowiązków poddłużnika. Wymierzenie grzywny na zasadzie dotychczasowych przepisów następowało za nieudzielenie komornikowi odpowiedzi na żądane informacje dotyczące zajętej wierzytelności, za przekazanie przedmiotu zajęcia dłużnikowi egzekwowanemu, a jeśli chodziło o świadczenia okresowe — za nieprzekazywanie ich wierzycielowi bezpośrednio (pod warunkiem, że do wierzytelności nie została skierowana w toku postępowania inna egzekucja).

Kara grzywny groziła też w ogóle za uiszczenie dłużnikowi egzekwowanemu zajętych sum, a nadto za niewykonanie obowiązków wynikających dla poddłużnika z faktu rozwiązania stosunku pracy z dłużnikiem egzekwowanym. Okoliczności tych dotyczyły przepisy art. 638 § 1 pkt 2 i 3, częściowo art. 643, a nadto 657 § 2 i 3 k.p.c.²

Podstawa odpowiedzialności określona powołanymi wyżej przepisami została utrzymana art. 882 pkt 2, 884 § 2 i 3, 896 § 2 oraz 881 § 2 i 3 (ze zmianami) i 886 (również ze zmianami).

Poza tym rozwiązanie odmienne od przepisów dotychczasowych wprowadził art. 881 § 3 pkt 1 k.p.c.

Zakres zagrożenia został nadto rozszerzony przepisami o egzekucji z rachunków bankowych oraz treścią art. 882 pkt 1.

2. Zasadą przepisów dotychczasowych było uiszczenie zajętej wierzytelności komornikowi lub składanie jej do depozytu sądowego (art. 631 § 1 pkt 2 k.p.c.¹, a następnie art. 638 § 1 pkt 2 k.p.c.²). Wyjątkowo, według § 2 art. 638 k.p.c.², uiszczenie zajętej wierzytelności bezpośrednio wierzycielowi było możliwe, gdy przedmiotem egzekucji były świadczenia okresowe, jednakże pod warunkiem, że do wierzytelności nie została skierowana jeszcze inna egzekucja. Natomiast art. 881 § 3 pkt 1 k.p.c. wprowadził jako zasadę uiszczenie wierzytelności bezpośrednio wierzycielowi; ustalając obowiązek przekazywania jej komornikowi w okolicznościach przewidzianych w § 2 bądź w § 4 cyt. przepisu, co było już wyżej przedmiotem rozważań.

Obowiązek składania do depozytu sądowego nie został utrzymany poza dyspozycją pkt 2 § 1 art. 896. Przepis ten wyłącza możliwość uiszczania wierzytelności bezpośrednio wierzycielowi.

Podkreślić trzeba, że art. 896 dotyczy wyłącznie egzekucji z innych wierzytelności i praw majątkowych — poza egzekucją z wynagrodzenia za pracę lub rachunku bankowego.

Pozostałe zmiany, jakie wprowadził w zakresie odpowiedzialności poddłużnika obowiązujący k.p.c., zostały omówione w pkt VII niniejszych rozważań.